

แนวคิดการผสมผสานและบูรณาการการแพทย์แผนไทย กับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสุขภาพ Concepts Integration of Thai Traditional Medicine and Modern Medicine in Healthcare

ภัทรพร ภัทรนาวิก¹ ไพลีฐ ภัทรนาวิก² จินตนา อาจสันทียะ³
Pattaporn Pattaranawik¹ Paisit Pattaranawik² Jintana Artsanthia³

¹พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน

Registered nurse, Thai Traditional and Complementary Medicine Hospital

²แพทย์แผนไทย กลุ่มงานวิชาการแพทย์ดั้งเดิมระหว่างประเทศ กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ผสมผสาน กระทรวงสาธารณสุข
Thai Traditional Medical Doctor, Office of International Cooperation, Department of Thai Traditional and Alternative Medicine,
Ministry of Public Health

³รองศาสตราจารย์ ดร. คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยเซนต์หลุยส์ Associate Professor, Dr., Nursing Faculty, Saint Louis College
Corresponding author, Jintana Artsanthia, Email: jintana.a@slc.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดการบูรณาการของการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสุขภาพให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศที่สอดคล้องกับแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแนวคิดในการเกิดโรคหรือสาเหตุการเกิดโรคของการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบันมีความแตกต่างกัน โดยแนวคิดตามการแพทย์แผนไทยเชื่อว่าการเกิดโรคขึ้นกับการเสียสมดุลของธาตุทั้ง 4 ในร่างกาย ส่วนการแพทย์แผนปัจจุบันมีการวินิจฉัยสาเหตุของการเกิดโรคได้ในทุกมิติ เมื่อนำแนวคิดการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบันมาบูรณาการจะเกิดการดูแลสุขภาพที่ส่งผลต่อการรักษา และประหยัด เช่น การใช้สมุนไพรภายในประเทศจะมีค่าใช้จ่ายที่ต่ำกว่าการใช้ยาแผนปัจจุบันซึ่งนำเข้าจากต่างประเทศ ดังนั้นการบูรณาการแนวคิดและประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของสังคมไทยเช่น การนำพืชสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรคต่าง ๆ การนวดประคบ การนวดแผนไทย การใช้หัตถการตามวิถีทางการแพทย์แผนไทย การให้คำแนะนำในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเจ็บป่วยและการส่งเสริมสุขภาพ เช่น การปฏิบัติตัว การบริหารร่างกาย การรับประทานอาหาร และการปรับพฤติกรรม ตลอดจนการป้องกันโรคด้วยวิธีการแบบการแพทย์แผนไทย ผสมผสานกับการแพทย์แผนปัจจุบันจะช่วยให้สามารถดูแลสุขภาพได้ด้วยตนเองอย่างยั่งยืนตามวิถีไทย

คำสำคัญ แนวคิดการบูรณาการ การแพทย์แผนไทย การแพทย์แผนปัจจุบัน การดูแลสุขภาพ

Abstract

This academic article aims to present the concept of integrating Thai traditional medicine and modern medicine in efficient and sustainable health care by using local resources with the concept of self-sufficiency economy. The concepts of disease occurrence or cause of disease in Thai traditional medicine and modern medicine are different, Thai traditional medicine depends on the imbalance of the 4 elements in the body whereas modern medicine can diagnose causes of disease in all dimensions. When concepts of Thai traditional medicine and modern medicine are integrated resulting in health care related to treatment and cost savings, for instance, the use of local herbs will take lower costs than using modern medicine imported from abroad. Therefore, concept integration and application to the context of Thai society—use of herbs in treatment, hot compress massage, Thai traditional massage, use of procedures according to traditional Thai medical methods, giving advice on various matters related to illness and health promotion such as self-practice, exercise, dining, behavior modification—as well as using the integration of Thai traditional medicine and modern medicine in disease prevention might help people make sustainable self-care in Thai style.

Keywords *integration concept, Thai traditional medicine, modern medicine, healthcare*

บทนำ

ปัจจุบันแนวโน้มการดูแลสุขภาพเน้นการพึ่งพาตนเองมากขึ้น การดูแลสุขภาพแบบผสมผสานจึงมีความสำคัญและจำเป็น ซึ่งหลักการของการแพทย์แผนไทยนั้นเข้ากับแนวคิดการดูแลสุขภาพตนเองได้เป็นอย่างดี ปัจจุบันหลายประเทศในโลกให้ความสนใจกับการใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพเพื่อป้องกันก่อนการเกิดอาการ และองค์การอนามัยโลกได้แนะนำให้ใช้การแพทย์แผนดั้งเดิมคู่ขนานกับการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยสามารถกำหนดให้เป็นการแพทย์แห่งชาติของแต่ละประเทศ ทำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกเริ่มสนใจส่งเสริมการแพทย์ดั้งเดิมในประเทศโดยมีการสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐ ซึ่งการแพทย์แผนดั้งเดิมหรือแผนโบราณนั้นเป็นการแพทย์ที่ประหยัดค่าใช้จ่าย ใช้

งบประมาณเหมาะสม จึงเหมาะกับสถานการณ์สำหรับประเทศไทยเริ่มจากการทบทวนองค์ความรู้ทางการแพทย์แผนโบราณที่มีอยู่เดิมในพื้นที่ ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้รู้ของสถาบันการศึกษา ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายที่จะส่งเสริมสุขภาพเพื่อให้ประชาชนมีสุขภาพดีเป็นหลัก เป็นการสร้างเสริมสุขภาพมากกว่ามุ่งเน้นที่การรักษาหรือการซ่อมแซมสุขภาพ การจัดสิทธิประโยชน์ด้านหลักประกันสุขภาพของประเทศให้ครอบคลุมทั้งการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบัน โดยการส่งเสริมการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือกให้มากขึ้น ซึ่งเป็นการผสมผสานการแพทย์แผนไทยบูรณาการกับการแพทย์แผนปัจจุบัน (กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2565) บทความนี้จึง

มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอการผสมผสาน และบูรณาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสุขภาพที่ดี มีความคุ้มค่า และมีประสิทธิภาพ

แนวคิดด้านการแพทย์แผนไทย

ประวัติความเป็นมา

ศาสตร์การแพทย์แผนไทยในบางครั้งอาจถูกมองว่าโบราณ ไม่ทันสมัย หรือเป็นสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ ศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบันนั้นมีบางประเด็นที่มีความสอดคล้องกัน และสามารถอธิบายซึ่งกันและกันได้ เช่น แนวคิดการกำเนิดโรค หลักเภสัชกรรมแผนไทย แนวทางการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม และมีบางประเด็นที่มีมุมมองแตกต่างกันหรือศาสตร์การแพทย์แผนไทยไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์หรือข้อพิสูจน์ได้ เช่น การรักษาโรคโดยใช้ความเชื่อ เป็นการรักษาโรคทางด้านจิตใจ ซึ่งเป็นความเชื่อต่างๆ ทางศาสนา มีการให้ความสำคัญต่อการเสียสมดุลของธาตุในร่างกายทั้ง 4 ที่จะกล่าวต่อไป ศาสตร์ของการแพทย์แผนไทยมีการถ่ายทอดในรูปแบบมุขปาฐะเป็นการบอกเล่าต่อกันมาโดยไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นการถ่ายทอดจากบิดาสู่บุตรหรือคนใกล้ชิด จึงทำให้การถ่ายทอดการเรียนรู้ดังกล่าวไม่มีแนวคิดหลักการพื้นฐานที่เป็นแบบเดียวกันและเกิดข้อจำกัดของการเรียนรู้ ถึงแม้จะมีการบันทึกศาสตร์การแพทย์แผนไทยที่มีการถ่ายทอดเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นคัมภีร์ต่าง ๆ แต่การบันทึกดังกล่าวต้องมีการแปลและตีความอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งหลักฐานที่บันทึกองค์ความรู้นี้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่จำเป็น ต้องมีการ

ตรวจสอบความถูกต้อง แม้จะมีหลักฐานการตั้งค่านองค์ความรู้ให้เป็นมาตรฐานเดียวกันแต่ยังทำให้ผู้เริ่มต้นเรียนรู้ศาสตร์การแพทย์แผนไทยเกิดความรู้สึกว่า เป็นศาสตร์ที่เข้าใจยาก ไม่มีความเป็นมาตรฐานและไม่มีความเป็นสากล (กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2565)

แนวคิดหรือทฤษฎีการแพทย์แผนไทยและมุมมองของการแพทย์แผนไทยต่อการเกิดโรค

แนวคิดตามทฤษฎีการแพทย์ไทย ร่างกายคนประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งในแต่ละคนจะมีธาตุหลักเป็นธาตุประจำตัว เรียกว่าธาตุเจ้าเรือน ซึ่งธาตุเจ้าเรือนนี้มี 2 ลักษณะคือ 1) ธาตุเจ้าเรือนเกิด ซึ่งจะขึ้นไปตาม วันเดือนปีเกิด และ 2) ธาตุเจ้าเรือนปัจจุบัน ที่พิจารณาจากบุคลิกลักษณะ อุปนิสัยและภาวะด้านสุขภาพ แล้วพิจารณาตามลักษณะธาตุต่าง ๆ ในการดูแลสุขภาพให้เหมาะสมกับคนนั้น ๆ (นรินทร์ทรพันธ์สวัสดิ์ และลัดดาวัลย์ ชูทอง, 2561)

เมื่อธาตุทั้ง 4 ในร่างกายสมดุล บุคคลจะไม่เจ็บป่วย หากขาดความสมดุลของธาตุในร่างกายมักจะเกิดความเจ็บป่วยด้วยโรคที่เกิดจากจุดอ่อนของร่างกายแต่ละคนตามเรือนธาตุ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2564) ธาตุทั้ง 4 ได้แก่ 1) ธาตุดิน คือ ธาตุที่ประกอบขึ้นเป็นส่วนต่าง ๆ ของร่างกายหรือทำให้ร่างกายมีสิ่งยึดเหนี่ยวเป็นรูปร่างขึ้นมา ประกอบด้วย ขน ผม เล็บ ฟัน เนื้อผิวหนัง เส้นเอ็น กระดูก เนื้อเยื่อในกระดูก ปอด ตับ ม้าม หัวใจ พังผืดต่าง ๆ ใด ลำไส้เล็ก ลำไส้ใหญ่ กากอาหารเก่า กากสารอาหารใหม่ และสมอง รวม 20 ชนิด 2) ธาตุน้ำ คือ องค์ประกอบ

ที่มีมากที่สุดในร่างกายทั้งในเซลล์และนอกเซลล์ ประกอบด้วย 12 ประการ คือ น้ำดี เกล็ด หนอง เลือด เหงื่อ มันทัน มันทลว น้ำตา น้ำลาย น้ำมูก ไช้ข้อ และน้ำปัสสาวะ 3) ธาตุลม ประกอบด้วย 6 ประการ คือ ลมสำหรับพัดตั้งแต่ปลายเท้าตลอดศีรษะ ลมพัดตั้งแต่ศีรษะตลอดปลายเท้า ลมพัดตั้งแต่ท้องแต่นอกลำไส้ ลมพัดในลำไส้ถึงกระเพาะ ลมพัดทั่วสรรพางค์กาย และลมหายใจเข้าออก และ 4) ธาตุไฟ คือ ธาตุที่ให้ความร้อนแก่ร่างกาย ประกอบด้วย 4 ประการ คือ ไฟสำหรับอุ่นกาย ไฟสำหรับร้อนระส่ำระสาย ไฟสำหรับเผาให้คร่ำคร่า และไฟสำหรับย่อยอาหาร ซึ่งธาตุไฟ คือ กระบวนการเผาผลาญอาหารในร่างกายเพื่อให้เกิดพลังงาน พลังงานนี้จะช่วยให้ธาตุดิน (เซลล์และเนื้อเยื่อ) และธาตุน้ำ (เลือดและน้ำเหลือง) คงอยู่ ดังนั้นในการป้องกันปัญหาความเจ็บป่วยที่อาจเกิดขึ้น จึงใช้การปรับพฤติกรรมบริโภคอาหารของแต่ละคนในชีวิตประจำวัน โดยใช้รสของอาหารที่เป็นยาปรับสมดุลของร่างกาย พฤติกรรมใด ๆ ที่ไม่เหมาะสมจะทำให้เกิดการเสียสมดุล ส่งผลกระทบต่ออวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยขึ้น รวมทั้งอาจทำให้ภูมิคุ้มกันของร่างกายลดลง จุลินทรีย์ที่มีอยู่โดยทั่วไปจะสามารถเข้าสู่ร่างกายทำให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บขึ้น (ประพจน์ เกตตราภส, 2557)

จุดเด่นของการแพทย์แผนไทย

การแพทย์แผนไทยมีจุดเด่นที่เป็นการดูแลสุขภาพ เช่น การนำสมุนไพรมาใช้ในการดูแลรักษาสมดุลร่างกาย ในสถานพยาบาลหรือในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพมีการนำสมุนไพรมารักษาโรคขั้นต้น เช่น นำฟ้าทะลายโจรมาใช้รักษา

อาการหวัด ใช้หมันชันในการรักษาอาการไม่สุขสบายในระบบทางเดินอาหาร ใช้ตรีผลาใช้ในการปรับสมดุลธาตุในร่างกาย การแพทย์แผนไทยเป็นการรักษาตามธาตุมากกว่าตามระบบอวัยวะ เป็นตำรับที่มีการปรุงและรับรองจากกระทรวงสาธารณสุข เป็นการรักษาที่เสียค่าใช้จ่ายน้อย ลดการเสียดุลของภาครัฐในการนำเข้ายาจากต่างประเทศ ซึ่งสมุนไพรที่ใช้สามารถหาได้ในท้องถิ่น นอกจากนี้ศาสตร์การแพทย์แผนไทยยังพิจารณาเรื่องการเกิดโรคในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) กาลสมุฏฐาน เป็นการเกิดโรคที่แบ่งตามช่วงเวลา แต่ละช่วงเวลาในแต่ละวันจะส่งผลกระทบต่อ การเกิดโรคที่แตกต่างกัน 2) อายุสมุฏฐาน เป็นการเกิดโรคที่แบ่งตามช่วงอายุ มี 3 ช่วงอายุ คือ ปฐมวัย มัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย จะมีความเสื่อมหรือการเกิดโรคที่แตกต่างกัน 3) ฤดูสมุฏฐาน เป็นการแบ่งการเกิดโรคแบบพื้นฐาน 3 ฤดู คือ แบ่งตามสภาพอากาศ หรือฤดูกาลที่มีผลต่อการเจ็บป่วย ได้แก่ ฤดูร้อนธาตุไฟมักกำเริบ ฤดูฝนธาตุลมมักกำเริบ ฤดูหนาวธาตุน้ำมักกำเริบ และ 4) ประเทศสมุฏฐาน เป็นการแบ่งตามภูมิภาค หรือสภาพแวดล้อม หรือถิ่นที่อยู่มีผลต่อการเกิดโรค เช่น ผู้ที่อยู่อาศัยในภาคเหนือมักป่วยด้วยสาเหตุจากธาตุไฟ ผู้ที่อยู่อาศัยในภาคใต้มักป่วยด้วยสาเหตุจากธาตุน้ำ ผู้ที่อยู่อาศัยภาคกลางมักป่วยด้วยสาเหตุจากธาตุลม และผู้ที่อยู่อาศัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมักป่วยด้วยสาเหตุจากธาตุน้ำ (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ในขณะที่การแพทย์แผนปัจจุบันเชื่อว่าน้ำมีความสำคัญต่อร่างกาย ทำให้ร่างกายทำงานได้ตามปกติ เพราะน้ำเป็นสื่อในการพาสารอาหารไปตามระบบต่าง ๆ ของร่างกาย ช่วยให้อวัยวะต่าง ๆ

มีความความตั้งใจดี ถ้าขาดน้ำผิวหนังจะเหี่ยวขาดความตึงตัว เป็นต้น

หลักการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมโดยใช้การแพทย์แผนไทย

มุมมองการแพทย์แผนไทยเห็นว่าอาการเจ็บป่วยหลาย ๆ อาการเป็นสัญญาณที่บ่งบอกถึงผลของการมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของร่างกาย สะท้อนถึงการเสียสมดุลในร่างกาย เป็นสัญญาณเตือนให้บุคคลปรับวิถีการดำรงชีวิตให้เหมาะสมเพื่อทำให้เกิดการคืนสู่สมดุลของร่างกาย ซึ่งจะช่วยให้มีชีวิตยืนยาวอย่างปกติสุข การรักษาด้วยยาสมุนไพรตามแนวทางการแพทย์แผนไทยจะเป็นการรักษาให้เกิดความสมดุล เพราะยาสมุนไพรมีทั้งยาเดี่ยวและยาที่มีส่วนประกอบหลายอย่างในการรักษาอาการ จึงนำมาเปรียบเทียบกับยาแผนปัจจุบันไม่ได้ ตัวอย่างเช่น ยาลมเจียวประธานพิษ อาจนำมาใช้รักษาอาการ โรคลมชัก การใช้ยาดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับที่ประสบการณ์และผู้ป่วยเฉพาะราย การศึกษาทางด้านนี้ไม่มีการบันทึกประวัติเหมือนการแพทย์แผนปัจจุบัน (ประพจน์ เกตุราภาศ, 2557)

การจำแนกสาขาการแพทย์แผนไทย

การแพทย์แผนไทยแบ่งออกเป็น 3 สาขา ดังนี้ 1) สาขาเวชกรรมไทย เป็นการตรวจวินิจฉัยเพื่อหาสาเหตุของการเกิดโรค จากนั้นจึงทำการรักษาด้วยวิธีการแพทย์แผนไทย 2) สาขาผดุงครรภ์ไทย เป็นการดูแลสุขภาพของมารดาทารก ตั้งแต่ก่อนคลอด ขณะคลอด พร้อมทั้งการดูแลและส่งเสริมสุขภาพมารดาและเด็กในระยะหลังคลอด และ 3) สาขาการนวดไทย เป็นทั้งศาสตร์และศิลปะที่มีมาแต่โบราณ เกิดขึ้นจากสัญชาตญาณเบื้องต้นของการอยู่รอด เมื่อมีอาการปวดเมื่อยหรือเจ็บป่วย

ตนเองหรือญาติมักจะบิบบนควบริเวณดังกล่าวนั้น ทำให้มีอาการปวดเมื่อยคลายลง จึงเป็นประสบการณ์และความรู้ที่สืบทอดกันมา (ประพจน์ เกตุราภาศ, 2557)

แนวคิดด้านการแพทย์แผนปัจจุบัน

ประวัติความเป็นมา

การแพทย์แผนปัจจุบันหรือการแพทย์แบบตะวันตกเข้ามาในประเทศไทยพร้อม ๆ กับการมาของนักสอนศาสนาคริสต์ในยุคของการแผ่ขยายอิทธิพลของชาติตะวันตก มีบันทึกข้อมูลกล่าวว่าในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2367-2394) นักสอนศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์เข้ามาในประเทศไทยเป็นทั้งแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ เช่น แพทย์ชาวเยอรมันชื่อ เรย์ คาร์ล ออคุสต์ กุดซ์ลัฟฟ์ (Rev.Carl Augustus Gutzlaff) และชาวอังกฤษชื่อ เรย์ จากอบ ทอมลิน (Rev.Jacob Tomlin) ผู้ที่นำการแพทย์แผนปัจจุบันและวิทยาศาสตร์เข้ามาเผยแพร่จนเป็นที่รู้จัก คือ ดร. แดน บีช บรัดเลย์ (Dan Beach Bradley) เป็นแพทย์ที่เข้ามาใน พ.ศ. 2377 และ ดร. เรย์นัลด์ เซมวอล เฮาส์ (Reynolds Samuel House) เป็นแพทย์และนักวิทยาศาสตร์ซึ่งทำให้การแพทย์แผนปัจจุบันในยุคนั้นเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก ต่อมาในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการสร้างศิริราชพยาบาลหรือโรงพยาบาลศิริราช เป็นที่พักรักษาสำหรับราษฎรที่เกิดการเจ็บป่วยขึ้น ต่อมาโรงพยาบาลศิริราชมีการขยายพื้นที่และความก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ การแพทย์แผนตะวันตกจึงเข้ามามีบทบาทเต็มที่ในระบบการแพทย์และสาธารณสุข

ของประเทศ เป็นการแพทย์แผนปัจจุบันดัง
ปรากฏ (ประพจน์ เกตุราภาศ, 2557)

แนวคิดหรือทฤษฎีการแพทย์แผน ปัจจุบันและมุมมองของการแพทย์แผนปัจจุบัน ต่อการเกิดโรค

แนวคิดและมุมมองการเกิดโรคตาม
การแพทย์แผนปัจจุบัน ขึ้นกับสมมุติฐานของโรค
ทฤษฎีการเกิดโรค การตรวจร่างกาย ตรวจวินิจฉัย
ทางห้องปฏิบัติการ และการรักษาตามอาการ ซึ่ง
ในหลักการของการแพทย์แผนปัจจุบันถือว่า
ร่างกายประกอบขึ้นจากเซลล์ต่าง ๆ ที่รวมกันเป็น
เนื้อเยื่อและอวัยวะ อวัยวะย่อยแต่ละอวัยวะมี
หน้าที่ต่างกัน การมีสุขภาพดีเกิดขึ้นจากการที่
อวัยวะต่าง ๆ สามารถทำหน้าที่ตามปกติของ
ตนเองและประสานกับอวัยวะอื่น ๆ ได้ดี อันเป็น
ผลให้กระบวนการทางชีววิทยาดำเนินไปได้
ตามปกติ หากจะเปรียบเทียบการแพทย์แผนไทยกับ
การแพทย์แผนปัจจุบัน ชาติตินเปรียบเสมือน
เซลล์หรือเนื้อเยื่อต่าง ๆ ของร่างกาย ชาติกลมใน
การแพทย์แผนปัจจุบันหมายความถึง ตัวควบคุม
การเคลื่อนไหวทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นการหายใจ
การยืดหดของกล้ามเนื้อ การบีบตัว การสูบฉีด
เลือดของหัวใจ การไหลเวียนเลือด หรือการ
เคลื่อนไหวของระบบทางเดินอาหาร การ
เคลื่อนไหวของเซลล์ หรือกระแสสัญญาณของ
ระบบประสาทในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ทาง
การแพทย์แผนปัจจุบันเปรียบเทียบกับ การย่อย
อาหาร การเมตาบอลิซึม (metabolism) และการ
เชื่อมของเซลล์ ส่วนในมุมมองของการแพทย์
แผนไทยนั้น เมื่อทารกเกิดมาที่มีความสมบูรณ์หรือ
กล่าวว่าทารกเกิดมาครบ 32 ประการซึ่งหมายถึง

ชาติติน 20 ประการรวมกับชาตุน้ำ 12 ประการ
และหากพิจารณาที่สาเหตุการเกิดโรคตามอตุ
สมุฏฐาน ซึ่งเป็นการแบ่งแบบพื้นฐาน 3 อตุ อตุ
เปลี่ยนไปย่อมส่งผลต่อการเจ็บป่วย ความ
เจ็บป่วยแปรผันไปตามฤดูกาล ที่ประกอบด้วย 1)
คิมหันตฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ
เดือน 4 ถึง วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 8 2) วสันตฤดู คือ
ฤดูฝน เริ่มตั้งตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 8 ถึง วันขึ้น
15 ค่ำเดือน 12 และ 3) เหมันตฤดู คือ ฤดูหนาว
เริ่มตั้งตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำเดือน 12 ถึง วันขึ้น 15 ค่ำ
เดือน 4 (วุฒิ วุฒิธรรมเวช, 2554) ดังนั้นใน
มุมมองการแพทย์แผนไทยที่สอดคล้องกับการ
เกิดโรคในการแพทย์แผนปัจจุบัน เช่น ฤดูร้อน
อาหารเสีงง่าย บุคคลมักเจ็บป่วยด้วยโรกระบบ
ทางเดินอาหาร ในฤดูฝนก็จะพบโรคที่มากับน้ำ
ขังหรือโรคจากระบบทางเดินหายใจ และฤดู
หนาวจะพบโรคทั้งระบบหายใจและผิวหนังที่
แห้งแตก เป็นต้น จากที่กล่าวนี้จะเห็นได้ว่า
แนวคิดเรื่อง ชาติตินนั้นสอดคล้องกับหลักทาง
สรีรวิทยา กายวิภาคศาสตร์ สามารถนำมาอธิบาย
องค์ความรู้ซึ่งกันและกันได้ การเกิดโรคจะมีขึ้น
เมื่อชาติต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงหรือแปรปรวน
ไปจากเดิม หรือได้รับผลกระทบจนทำให้เกิดการ
กำเริบของชาติเหล่านั้น เช่น หากมีการย่อยอาหาร
ซึ่งเป็นชาติตินไม่เหมาะสม ชาติไฟทำหน้าที่ไม่
สมบูรณ์ก็จะทำให้ลมมีลักษณะพิการ จะมีอาการ
ที่เรียกว่าท้องร้อง มีลมแน่น ลมนี้จะดันขึ้นและ
ดันลง อาจจะมีรู้สึกพะอืดพะอมคล้ายจะอาเจียน
หรือรู้สึกอยากขับถ่าย เป็นต้น (นรินทร์ทร พันธุ์
สวัสดิ์ และลัดดาวัลย์ ชูทอง, 2561)

จุดเด่นของการแพทย์แผนปัจจุบัน

การแพทย์แผนปัจจุบันเป็นการแพทย์ที่ให้การรักษาทางการแพทย์ การผ่าตัด การใช้รังสีรักษา การใช้ยาเคมีบำบัด โดยองค์ความรู้ด้านแพทยศาสตร์ และการพยาบาลเป็นองค์ความรู้ที่ต้องผ่านการเรียน การสอน การฝึกฝนจากสถาบันการศึกษาที่ได้มาตรฐานตามวิชาชีพ เป็นความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่พิสูจน์ได้ ตรวจสอบได้ มีแหล่งที่มาจากการศึกษาที่ถูกต้องตามหลักวิชา และหลักการวิจัยที่ผ่านการศึกษาวิจัยตามขั้นตอนที่ถูกต้อง มีการเผยแพร่องค์ความรู้ และมีการรับรองจากองค์กรวิชาชีพและสถาบันการศึกษา และการวิจัยทั้งภายในประเทศและนานาชาติว่าเป็นผลการศึกษาที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ป่วย และมีประสิทธิภาพในการรักษาและดูแลสุขภาพ

หลักการดูแลสุขภาพโดยใช้การแพทย์แผนปัจจุบัน

การบำบัดรักษากระทำโดยแพทย์ทั่วไปหรือแพทย์เฉพาะทางที่มีใบประกอบโรคศิลปะมุ่งที่การแก้ปัญหาเฉพาะที่ เช่น การใช้ยาเฉพาะเจาะจงที่ออกฤทธิ์ต่ออวัยวะหรือระบบอวัยวะที่ผิดปกติ วิธีการผ่าตัด การฉายแสง เป็นต้น (ประพจน์ เกตุราศ, 2557) วิทยาการทางการแพทย์แผนปัจจุบันอธิบายปรากฏการณ์ความเจ็บป่วยโดยอาศัยข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์เป็นหลักที่สำคัญ มีการสืบค้นหาสาเหตุให้ได้ว่าความเจ็บป่วยเกิดมาจากการผิดปกติของอะไร แล้วจึงมุ่งรักษาเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะที่ผิดปกตินั้นบนพื้นฐานของแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ที่มีการยึดข้อเท็จจริง ความเป็นเหตุเป็นผล ในการอธิบายภาวะความเจ็บป่วย ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมุ่งที่

การจัดการให้ส่วนที่ผิดปกติสามารถกลับมาทำหน้าที่ได้ตามเดิม

แนวคิดการผสมผสานและบูรณาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสุขภาพ

แนวคิดการแพทย์แผนไทยสามารถอธิบายการเกิดโรคในทางการแพทย์แผนปัจจุบันได้ทุกมิติถึงแม้จะมีมุมมองที่ต่างกัน เช่น การแพทย์แผนปัจจุบันมองอาการมีไข้เกิดจากจุลชีพที่ทำให้เกิดการติดเชื้อ หรือเกิดจากปฏิกิริยาการตอบสนองของร่างกายต่อการอักเสบ ในขณะที่การแพทย์แผนไทยมองว่าเกิดจากธาตุไฟกำเริบ เมื่อพิจารณาจะพบว่าแนวคิดจากการแพทย์ทั้งแผนไทยและแผนปัจจุบันมีบางมุมที่สอดคล้องกัน คือ มีลักษณะอาการแสดงของความร้อนเกินเกิดความรู้สึกไม่สบาย เป็นต้น แนวคิดการเกิดโรคแบบการแพทย์แผนไทยมองสาเหตุของการเกิดโรคว่าเกิดจากการมีองค์ประกอบหลายอย่างมากระทบ ร่วมกับนำแนวคิดกาลสมุฏฐาน อายุสมุฏฐาน อุตสมุฏฐาน ประเทศสมุฏฐานมาใช้ อธิบายปัจจัยเสี่ยงของการเกิดโรคที่มาจากสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางระบาดวิทยาด้านการกระจายของโรคตามเวลา สถานที่ บุคคล ได้แก่ โรคที่เกิดแต่ละช่วงฤดูกาล เช่น การเกิดโรคไข้หวัดใหญ่ประจำปีมักเกิดในช่วงฤดูฝนหรือฤดูหนาว โรคที่เกิดจากพื้นที่อาศัย หรือตามสภาพแวดล้อม เช่น โรคมาลาเรียมักเกิดในพื้นที่ที่มีต้นไม้นานาแน่นและมีธารน้ำไหล และโรคที่เกิดจากช่วงอายุที่แตกต่างกัน เช่น โรคหัด โรคสุกใสมักเกิดในเด็ก โรคหัวใจ โรคตับ โรคไต มักเกิดในผู้ใหญ่ จึงกล่าวได้ว่าการรักษาแบบแพทย์

แผนไทยเป็นแนวคิดที่ใกล้เคียงกับแนวคิดการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมตามแนวคิดของการรักษาแบบการแพทย์แผนปัจจุบันได้เช่นกัน

นอกจากนี้วิธีการจับชีพจรแบบสามนิ้วตามทฤษฎีที่เรียงกันคือ วาตะ (ลม) ปิตตะ (ไฟ) และเสมหะ (น้ำ) เพื่อตรวจดูความผิดปกติของธาตุทั้งสามซึ่งเป็นการจับชีพจรตามปกติโดยใช้นิ้วมือทั้งสามนิ้ว คือ นิ้วชี้ นิ้วกลาง และนิ้วนางในการคลำชีพจร มีความสอดคล้องกับการตรวจผู้ป่วยในการแพทย์แผนปัจจุบัน ส่วนด้านแนวคิดการเกิดโรคแบบการแพทย์แผนไทยที่คำนึงถึงกาล สมุฏฐาน อายุสมุฏฐาน อุตสมุฏฐาน และประเทศสมุฏฐานนั้นสอดคล้องกับการแพทย์แผนปัจจุบันในเรื่องเกี่ยวกับระบาดวิทยา (epidemiology) สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างเสริมสุขภาพ (health promotion) ระดับชุมชนได้ เช่น การรักษาสุขภาพในคิมหันตฤดู (ฤดูร้อน) หลีกเลี่ยงมูลเหตุที่ทำให้เกิดโรค เน้นหลีกเลี่ยงการสัมผัสหรืออยู่ในที่ที่มีความร้อนสูงเป็นเวลานาน ไม่ควรรับประทานอาหารที่มีรสร้อนมากเกินไป และอาหารรสมัน ควรรับประทานอาหารที่มีรสเย็นและรสขม และควรนำหลักการอายุสมุฏฐานมาพิจารณาร่วมด้วย เช่น วัยเด็ก ควรเน้นการดูแลเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหารและระบบทางเดินหายใจ ดังนั้นควรให้อาหารรสเย็น เปรี้ยว ขม หวาน แต่ไม่ควรรับประทานอาหารรสเย็นจัดเกินไป เนื่องจากอาหารรสเย็นจะทำให้เสมหะกำเริบ วัยผู้ใหญ่ควรให้อาหารรสเย็น ขม เปรี้ยว ฝาด เค็ม ไม่ควรให้อาหารหรือยาที่มีรสเผ็ดร้อนในเวลากลางวัน ยกเว้นในคนที่มีธาตุเย็น อาหารรสเปรี้ยวจะทำให้เกิดความร้อนได้ ไม่ควรรับประทานอาหารมากเกินไป บางครั้งอาจทำให้เกิดอาการท้องเสีย ส่วนวัยผู้สูงอายุควรให้อาหารรสหอมเย็น ขม เค็ม ทั้งนี้

อาหารหรือยารสเย็น รสฝาด รสจืด อาหารย่อยยาก อาหารที่มีแฉะมาก ควรให้ในเวลากลางวัน ไม่ควรให้ในมือเย็นหรือกลางคืน เนื่องจากผู้สูงอายุไพธาตุหย่อน ระบบการย่อยอาหารไม่ดี อาจทำให้เกิดลมกำเริบในตอนดึก ในตอนเย็นควรให้อาหารหรือยาที่มีรสเผ็ดร้อนพอดี ไม่ควรมีรสเผ็ดร้อนมากเกินไป ซึ่งอาจทำให้ธาตุพิการได้เป็นต้น (วุฒิ วุฒิธรรมเวช, 2554)

การผสมผสานบูรณาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสุขภาพ

1. การผสมผสานบูรณาการแนวคิดการดูแลสุขภาพตามหลักเกณฑ์กรรมแผนไทยกับการนำไปใช้ทางเวชปฏิบัติ ตามหลักเกณฑ์กรรมแผนไทยมีแนวคิด 4 ประการ คือ 1) เกตซ์วัตธุ หมายถึง วัตถุประสงค์ที่นำมาใช้เป็นยาหรือทำเป็นยา 2) สรรพคุณ เกตซ์ คือ รสยาหรือฤทธิ์ของยา เช่น รสเปรี้ยวช่วยขับลม รสหวานมีฤทธิ์แทรกซึมไปตามเนื้อเยื่อ รสฝาดมีฤทธิ์สมาน เป็นต้น 3) คณาเกตซ์ คือ การรวมเอาเกตซ์วัตธุมาจัดหมวดหมู่กัน เช่น ตำรับยาหนึ่งประกอบด้วย สมุนไพรรวม 7 ชนิด เป็นต้น และ 4) เกตซ์กรรม คือการปรุงยาที่ได้ คือรสของยา เมื่อศึกษาวิจัย พบว่า รสของยามาจากสารสำคัญที่จะเป็นตัวออกฤทธิ์ในสมุนไพรรหรือยานั้นๆ (สุชาติ ภูวรัตน์, 2564 ; อัจฉรา สุมังเกษตร และชัยวัฒน์ นันทศรี, 2559) การดูแลสุขภาพโดยการใช้อยาในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ใช้ยาจากสมุนไพรรหรือยาสังเคราะห์ที่เลียนแบบการออกฤทธิ์ของสมุนไพรรต่าง ๆ หากมีสนับสนุนการศึกษาวิจัยการใช้สมุนไพรร ประเทศไทยจะมีโอกาสผลิตยาใช้ได้ภายในประเทศ ซึ่งจะช่วยลดต้นทุนการจัดซื้อยาจากต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมียาสมุนไพรรอีกจำนวนมากที่ถูกจัดไว้ในบัญชียาหลักซึ่งแพทย์

สามารถเลือกใช้ในการรักษาได้ ปัจจุบันมีโรงพยาบาลหลายแห่งเลือกใช้สมุนไพรทดแทนยาแผนปัจจุบัน เช่น การใช้ยาขมิ้นชัน แทน simethicone, sodamint หรือ M. carminative ซึ่งเป็นยาขับลม (antiflatulent) ที่ช่วยบรรเทาอาการจุกเสียด ท้องอืด แน่นท้อง ปวดท้อง เนื่องจากแก๊สส่วนเกินในระบบทางเดินอาหาร ใช้ยาจิงแทน dimenhydrinate ซึ่งเป็นยาป้องกันอาการเมาเรือ ใช้ครีมพญาออยแทน acyclovir cream ใช้ยาปราบชมพูทวีป แทน antihistamine เป็นต้น (คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ, 2556; ฉัตรชัย สวัสดิไชย, 2559) มีการให้ความรู้และคำแนะนำในการใช้สมุนไพรเพื่อเป็นทางเลือกให้ผู้ป่วย และมีการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น พร้อมทั้งมีการสนับสนุนที่มสุขภาพให้มีการศึกษาวิจัยทางสมุนไพรซึ่งเป็นจุดร่วมที่ดีสำหรับการผสมผสานและการบูรณาการศาสตร์การแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบัน (ฉัตรชัย สวัสดิไชย, 2559)

2. การผสมผสานบูรณาการหัตถเวชกรรมแผนไทย เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลโดยนำการนวดและการฝึกฤๅษีดัดตนมาใช้ การนวดแบบราชสำนักถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการรักษาโรค มีงานวิจัยที่ศึกษาผลของการนวดในการรักษาข้อไหล่ติด เพิ่มคุณภาพชีวิตให้ผู้ป่วย (กิตติชัย อนุวัชประยูร, 2557) รักษาอาการปวด เช่น ปวดหลัง (low back pain) และ myofascial pain syndrome (ผกากรอง ขวัญข้าว, 2564) หลักการสำคัญของการนวด คือ นวดตามแนวลม (ความเจ็บปวด การไหลเวียน) จึงมีการนวดเปิดประตูลมตามรอยคี่ต่าง ๆ (ทวี เลหาพันธ์ และเอื้อพงศ์ จตุรธำรง, 2554) การนวดมีลำดับขั้นตอน มี

การซักประวัติ ตรวจสอบอาการที่จะรักษา ระมัดระวังการนวดในผู้ป่วยบางกรณี และระหว่างการนวดต้องคำนึงถึงทิศทางการเดินของลม แนวเส้น แนวกล้ามเนื้อ แนวเส้นประสาท แนวหลอดเลือด การนวดที่ถูกต้องควรได้รับการนวดจากผู้ที่มีประสบการณ์และหากเป็นการนวดเพื่อรักษาโรคหรือบรรเทาอาการที่จำเพาะ จะต้องนวดกับผู้ที่ได้รับการฝึกมาโดยเฉพาะ ส่วนการฝึกทำฤๅษีดัดตนได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางการบริหารร่างกาย ซึ่งการบริหารนี้จะส่งผลถึงส่วนของกล้ามเนื้อหรือจุดที่มีปัญหาของร่างกายนั้นได้โดยตรง (ทวี เลหาพันธ์ และเอื้อพงศ์ จตุรธำรง, 2554)

การประยุกต์ใช้ในทางการแพทย์

1. การประยุกต์หัตถเวชกรรมแผนไทยมาใช้ในการพยาบาลเพื่อลดอาการปวด เพิ่มความสุขสบายแก่ผู้ป่วย จากการศึกษาผลของการนวดแผนไทยที่มีต่อคุณภาพชีวิต เช่น การพยาบาลผู้ป่วยที่มีอาการปวด เมื่อต้องการลดอาการปวดหรือบวมด้วยความร้อน ในการแพทย์แผนไทยมีการใช้ลูกประคบ เป็นการรักษาอาการปวดเมื่อยด้วยสมุนไพรที่มีสรรพคุณแก้อาการปวด เมื่อย เคล็ด ขัด ยอก เกร็ง ตึง ฟกช้ำ ด้วยการให้ความร้อนชื้นของไอน้ำจากการนึ่งลูกประคบ และแรงของผู้นวดที่กดลงไป ความร้อนที่เหมาะสมในการประคบไม่ควรเกิน 45 องศาเซลเซียส ซึ่งจะส่งผลให้เนื้อเยื่อพังผืดคลายตัว ลดการหดเกร็งของกล้ามเนื้อ การติดขัดของข้อต่อ อาการเจ็บปวด อาการบวมที่เกิดจากการอักเสบและกระตุ้นการไหลเวียนโลหิต ในลูกประคบมีสมุนไพรหากเป็นสมุนไพรที่มีน้ำมันหอมระเหย

ตัวยาจะออกมากับไอน้ำและความชื้นซึมเข้าผิวหนังได้ดี ส่วนกลิ่นหอมของน้ำมันหอมระเหย จะช่วยให้สดชื่น ผ่อนคลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งการพยาบาลแบบแผนปัจจุบันจะใช้กระเป๋าน้ำร้อน หรืออุปกรณ์ที่ใช้ประคบร้อนโดยมีการใช้ผ้าห่มรองระหว่างกระเป๋าน้ำร้อนกับผิวของผู้ป่วยเพื่อป้องกันการเกิดแผลไหม้บริเวณผิวหนัง

2. การประยุกต์หัตถเวชกรรมแผนไทย มาใช้ในการพยาบาลมารดาหลังคลอด จากผลการวิจัยในการดูแลในมารดาหลังคลอดที่ได้รับการนวดเต้านมด้วยลูกประคบสมุนไพร ทำให้น้ำนมไหลออกได้ดีและเร็วกว่ามารดาที่ได้รับการพยาบาลตามปกติ (สุนันทา แหล่งสะท้อน, 2563) เมื่อนำความรู้ทางการแพทย์แผนไทยในด้านความร้อนกับการลดความปวด อธิบายได้ว่าน้ำจะเป็นตัวพาความร้อนสู่ร่างกายได้ดีขึ้น ซึ่งจากการทดลองนำไปใช้จริงโดยปรับเปลี่ยนการใช้ผ้าห่มรองระหว่างกระเป๋าน้ำร้อนกับผิวมาเป็นการใช้ผ้าชุบน้ำหมาด ๆ แทนผ้าห่มจะช่วยลดอาการปวด และทำให้สุขสบายขึ้น

3. การประยุกต์หัตถเวชกรรมแผนไทย มาใช้ในการพยาบาลเพื่อฟื้นฟูสุขภาพด้วยท่าฤๅษีคัตถน พยาบาลสามารถนำท่าฤๅษีคัตถนมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรมในท่าที่ไม่ถูกต้องตามหลักการยศาสตร์ (ergonomic position) เช่น การใช้ท่าฤๅษีคัตถนท่าที่ 15 เพื่อแก้อาการปวดเมื่อยปลายมือปลายเท้า และการบริหารร่างกายตามท่าฤๅษีคัตถนท่าที่ 13 เพื่อลดอาการปวดต่าง ๆ เช่น ปวดหลัง ปวดขา เป็นต้น (เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ, 2552) นอกจากนี้พยาบาลยังสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการบริหารร่างกายด้วยท่าฤๅษีคัตถนสู่

ชุมชน ผ่านการประสานงานกับพยาบาลหรือผู้นำชุมชน จะช่วยให้ประชาชนสามารถสร้างเสริมสุขภาพของตนเองได้ และการนำแนวทางการผสมผสานและบูรณาการการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบัน ไปศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนามาตรฐานหรือแนวปฏิบัติในการดูแลสุขภาพ ก็จะช่วยให้ประชาชนมีการดูแลสุขภาพของตนเองอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับนโยบายการดูแลสุขภาพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของประเทศ

สรุป

แนวคิดการผสมผสานและบูรณาการการแพทย์แผนไทยกับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลสุขภาพเป็นการผสมผสานและบูรณาการศาสตร์ที่เชื่อมโยงและสอดคล้องจากหลักคิดโดยศาสตร์แพทย์แผนไทยมีแนวคิดที่ว่าร่างกายคนประกอบด้วยธาตุทั้ง 4 ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ การดูแลสุขภาพจำเป็นต้องออกแบบเฉพาะคน และใช้วิธีการปรับสมดุลโดยการใช้ศาสตร์ เช่น ปรับอาหารที่รับประทาน การนวด การประคบ ใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ และการส่งเสริมการนำทรัพยากรและองค์ความรู้ดั้งเดิมของศาสตร์การแพทย์แผนไทยในประเทศมาใช้ในการดูแลสุขภาพเบื้องต้น แม้การแพทย์แผนไทยจะมีประเด็นเกี่ยวกับการยืนยันผลลัพธ์ที่น่าเชื่อถือจากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชัดเจน ซึ่งจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยและการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามหากมีการบูรณาการและส่งเสริมให้การแพทย์แผนไทยเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้ป่วยที่รับการรักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบัน และมีผู้รับผิดชอบดำเนินงานในระดับโรงพยาบาล/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

จะเป็นการลดภาระงานของบุคลากร และลดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อยาแผนปัจจุบันที่มีราคาสูงได้ ในทางการพยาบาลมีการนำองค์ความรู้และศาสตร์ทางการแพทย์แผนไทยมาประยุกต์ใช้เพื่อลดอาการปวด ลดการหดเกร็งของกล้ามเนื้อและการติดขัดของข้อต่อ ช่วยให้รู้สึกสุขสบาย การดูแลมารดาหลังคลอดโดยการนวดเต้านมด้วยลูกประคบสมุนไพรเพื่อช่วยให้น้ำนมไหลดี รวมทั้งการนำท่าฤๅษีคัจฉาไปใช้ในการส่งเสริมสุขภาพฟื้นฟูสภาพร่างกาย และแก้ไขปัญหาลดอาการที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติกิจกรรมในท่าที่ไม่ถูกต้อง ช่วยให้ประชาชนสามารถดูแลสุขภาพได้ด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาคุณภาพการพยาบาลและคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กิตติชัย อนุวัชประยูร. (2557). *การนวดเพื่อสุขภาพ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (2565). *แนวทางการใช้การแพทย์แผนไทยแบบบูรณาการในหน่วยบริการสุขภาพปฐมภูมิ*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข คณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ. (2556). *บัญชียาจากสมุนไพร*. สืบค้นเมื่อ 10 เมษายน 2564, จาก http://ndi.fda.moph.go.th/uploads/main_drug_file/20171021185635.pdf

ฉัตรชัย สวัสดิไชย. (2559). *รพ.พระปกเกล้าวิจัยสมุนไพรไทยรักษาโรคที่ยาแผนปัจจุบันรักษาไม่หาย*. จันทบุรี: โรงพิมพ์ต้นฉบับ.

ทวี เลหาพันธ์, และเอื้อพงศ์ จตุรธำรง. (2554). *หัตถเวชกรรมแผนไทย (การนวดไทยแบบราช*

สำนัก) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: คณะแพทยศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาล.

นรินทร์ทร พันธุ์สวัสดิ์, และถนัดดาวัลย์ ชูทอง. (2561). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดโรคกับธาตุในร่างกายตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทย*. ปทุมธานี: วิทยาลัยการแพทย์แผนไทย.

ประพจน์ เกตตราภส. (2557). *ทฤษฎีการแพทย์แผนไทยกับการแพทย์แผนปัจจุบัน*. *วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก*, 12(2), 167-169.

ผกากรอง ขวัญข้าว. (2564). *การใช้ยาสมุนไพรทดแทนยาแผนปัจจุบัน*. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2564, จาก

http://dmsic.moph.go.th/dmsic/admin/files/userfiles/files/D1S3_MedicinalHerbs.pdf

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2554).

การแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2564, จาก

<https://dictionary.orst.go.th/>

เพ็ญญา ทรัพย์เจริญ. (2552). *ฤๅษีคัจฉา: ส่งเสริมสุขภาพด้วยภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). นนทบุรี: สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทย และการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2564). *การแพทย์แผนไทย*. สืบค้น 1 พฤษภาคม 2564, จาก

<https://th.wikipedia.org/wiki/การแพทย์แผนไทย>

วุฒิ วุฒิชรรณเวช. (2554). *การรักษาสุขภาพตามฤดูกาลด้วยการแพทย์แผนไทย*. สืบค้น 15 ธันวาคม 2565, จาก

<https://www.stou.ac.th/Schools/Shs/booklet/book542/thai.html>

สุชาติ ภูวรัตน์. (2564). *ตำราเภสัชกรรมไทย*. สืบค้น
1 มิถุนายน 2564, จาก
https://thaitraditionalmedicinebook.blogspot.com/2014/01/blog-post_8382.html
สุนันทา แผล่งสะท้าน. (2563). *ประโยชน์ของการ
ดูแลมารดาหลังคลอด*. สืบค้น 15 มิถุนายน
2565, จาก

<https://www.gj.mahidol.ac.th/main/ttm/after-birth/>

อัจฉรา สุ่มงเกษตร, และชัยวัฒน์ นันทศรี. (2559).
องค์ความรู้ภูมิปัญญาของหมอยาพื้นบ้าน
กรณีศึกษา อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์.
วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุด, 9(2), 87-104.